

Ärende: Utlåtande om utkast till regeringsproposition med förslag till ny självstyrelselag för Åland

Hänv: Justitieministeriets begäran om utlåtande 12.5.2026, VN/35482/2024

Svenska Finlands folkting tackar justitieministeriet för begäran om utlåtande. Folktinget tar i enlighet med sitt lagstadgade uppdrag (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) ställning till självstyrelselagsarbetsgruppens 2025 betänkande med förslag till ny självstyrelselag för Åland.

Finlands grundlag fastställer att landskapet Åland har självstyrelse enligt vad som särskilt föreskrivs i självstyrelselagen för Åland. Avsikten med den aktuella lagreformen är att förtydliga självstyrelselagens nuvarande förhållande till grundlagen. Det föreslås följaktligen att även de språkliga bestämmelser som ska tillämpas på Åland utvecklas.

Folktinget konstaterar att en reform av självstyrelselagen är välkommen och kommenterar vissa föreslagna bestämmelser i det följande.

2 § Språklig status

Enligt 1 mom. är svenska det samhällsbärande språket på Åland och officiellt språk mellan myndigheterna i riket och myndigheterna på Åland. Ordalydelsen i gällande lag om att landskapet är enspråkigt svenskt ändras således enligt förslaget till att svenska är det samhällsbärande språket på Åland, vilket innebär en mer tidsenlig reglering.

Folktinget hänvisar till att begreppet *pääkieli* i den föreslagna lagtexten på finska inte motsvarar ordalydelsen *det samhällsbärande språket* på svenska.

Folktinget ber ministeriet ändra ordvalet på finska i 2 § 1 mom., så att det motsvarar ordalydelsen i den föreslagna lagtexten på svenska.

I 1 mom. anges vidare att svenska är officiellt språk mellan myndigheterna i riket och myndigheterna på Åland.

Enligt specialmotiveringen har ordalydelsen *officiellt språk* i den föreslagna bestämmelsen ett bredare tillämpningsområde än i den nuvarande självstyrelselagens 38 §, som gäller skriftväxlingsspråket mellan landskapsmyndigheterna och statens myndigheter. Förslaget omfattar även den muntliga kommunikationen mellan tjänstemän i tjänsteärenden, vilket innebär att det avspeglar rådande praxis.

Folktinget konstaterar att denna ordalydelse i 2 § 1 mom. är motiverad, eftersom kontakterna mellan myndigheterna i riket och myndigheterna på Åland ska kunna upprätthållas på det sätt som självstyrelselagen förutsätter.

I betänkandet anges att man på Åland upplever att språkkunskaperna i svenska vid de statliga myndigheterna i vissa fall är otillräckliga (3. Målsättning, s. 93).

En utredning av justitieministeriet visar att endast cirka 3,7 procent av de statsanställda var svenskspråkiga år 2022 (justitieministeriets publikationer 2023:22). Folktinget anser att en orsak till den låga andelen är att det förutsätts utmärkta kunskaper i finska och endast nöjaktiga kunskaper i svenska för de flesta statliga tjänster, för vilka högskoleexamen är ett föreskrivet behörighetsvillkor. Enligt Folktinget borde huvudregeln vara att behörighetsvillkoret gällande språk ändras från utmärkta till goda kunskaper i finska för tjänster inom statsförvaltningen och att det oftare förutsätts goda kunskaper i svenska. Folktingets ställningstagande ingår i Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2025 (statsrådets publikationer 2026:3, s. 91).

25 § Lagtingets lagstiftningsbehörighet

Enligt 25 § 1 mom. 2 punkten har lagtinget lagstiftningsbehörighet i fråga om språkliga rättigheter och skyldigheter inom rättsområden som hör till lagtingets lagstiftningsbehörighet med beaktande av vad som föreskrivs i 12 kapitlet.

I nationalspråksstrategin (2021) anges att det för Ålands del är väsentligt att man tryggar möjligheten att bo på Åland och arbeta inom både offentlig och privat verksamhet samt att tillgodogöra sig offentliga tjänster på Åland utan kunskaper i finska.

Nuvarande språkbestämmelser har emellertid inte varit tillräckliga för att säkerställa att det i praktiken är möjligt att bo och verka på Åland på svenska i alla avseenden. Enligt specialmotiveringen till 25 § 1 mom. 2 punkten är syftet med lagtingets lagstiftningsbehörighet i fråga om språkliga rättigheter och skyldigheter följaktligen att säkerställa användningen av svenska språket på Åland.

Med hänvisning till detta ser Folktinget det som motiverat att lagtingets lagstiftningsbehörighet preciseras i fråga om språkliga rättigheter och skyldigheter i syfte att säkerställa användningen av svenska språket på Åland.

44 § Överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter

Det föreslås en ny bestämmelse som motsvarar 124 § i grundlagen. Den föreslagna bestämmelsen reglerar villkoren för överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter.

Folktinget konstaterar att utvecklingen inom den offentliga förvaltningen i riket visar att offentliga förvaltningsuppgifter har överförts på andra än myndigheter i ökande utsträckning sedan den nya grundlagen trädde i kraft. För att bland annat de grundläggande språkliga rättigheterna, rättssäkerheten och andra krav på god förvaltning ska kunna säkerställas ska offentliga förvaltningsuppgifter även framöver handhas i huvudsak inom den offentliga sektorn.

Det anges att syftet med bestämmelsen är att säkerställa att en privatisering av offentliga förvaltningsuppgifter inte försvagar individens språkliga rättigheter. Reglering om överföring av förvaltningsuppgifter på enskilda ges inom lagtingets lagstiftningsbehörighet genom lagtingslag. I förslaget nämns de krav som måste vara uppfyllda för att förvaltningsuppgifter ska kunna överföras på andra än myndigheter. Ett sådant förfarande ska förekomma endast i undantagsfall.

Folktinget understöder den föreslagna bestämmelsen i 44 § om överföring av förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter.

87 § Språket i statliga digitala tjänster på Åland

I 1 mom. föreslås en ny bestämmelse om att statliga digitala tjänster som riktas till allmänheten på Åland ska finnas på svenska.

Folktinget konstaterar att den föreslagna bestämmelsen är viktig till följd av den digitala utvecklingen i landet. Det vore dock angeläget att precisera i specialmotiveringen när en tjänst ska anses vara riktad till allmänheten på Åland. Det bör bland annat framgå om den föreslagna bestämmelsen även omfattar en riksomfattande digital tjänst som används av allmänheten på Åland, trots att den inte har utformats särskilt med tanke på Åland.

Folktinget har arbetat för att en bestämmelse gällande språkliga rättigheter ska tas in i lagstiftningen om elektroniska tjänster och lagt fram förslag om detta i utlåtanden till bland annat riksdagens grundlagsutskott. Grundlagsutskottet tog ställning till förslaget i mars 2026 och anser att statsrådet bör bedöma om uttryckliga bestämmelser om språkliga rättigheter bör tas in i regleringen om elektroniska tjänster (GrUU 18/2026 rd, 4 punkten).

Folktinget konstaterar att den föreslagna bestämmelsen i 87 § 1 mom. är viktig för tillgodoseendet av språkliga rättigheter i statliga digitala tjänster på Åland, men föreslår att specialmotiveringen till förslaget preciseras med beaktande av de synpunkter som har framlagts.

I 2 mom. föreslås en ny bestämmelse om att statliga myndigheter även ska säkerställa att digitala tjänster som ska användas av myndigheterna på Åland finns tillgängliga på svenska. När statliga myndigheter inför eller i grunden omarbetar digitala tjänster som ska användas av myndigheterna på Åland inom områden som hör till rikets lagstiftningsbehörighet ska tjänsterna göras tillgängliga på svenska.

Folktinget konstaterar att den föreslagna bestämmelsen förtydligar statliga myndigheters språkliga skyldigheter gentemot åländska myndigheter. Detta har en direkt betydelse för de åländska myndigheternas möjligheter att använda tjänsterna och har därtill relevans med tanke på de åländska myndigheternas service och information till allmänheten.

Biträdande justitiekanslern (BJK) har betonat att IKT-system som används inom myndighetsverksamhet ska kunna användas på svenska och att även användarinstruktionerna och användarstödet bör vara tillgängliga på svenska. Detta ingår i bland annat BJK:s beslut om Migrationsverkets ärendehanteringssystem för utlänningsärenden UMA (OKV/894/70/2024, 18.6.2024) och i BJK:s beslut om svenskspråkiga instruktioner och stödtjänster för domstolarnas informationssystem (OKV/1230/70/2020, 2.3.2022).

Folktinget understöder den föreslagna bestämmelsen i 87 § 2 mom. och konstaterar att den förtydligar statliga myndigheters språkliga skyldigheter gentemot åländska myndigheter.

94 § Statsanställdas språkkunskap

Enligt 2 mom. ska staten ordna utbildning på svenska för sina anställda på Åland.

I specialmotiveringen anges att sådan utbildning som syftar till att upprätthålla nödvändig sakkunskap eller som utgör en förutsättning för avancemang är särskilt viktig. Staten får inte underlåta att ordna fortbildning på svenska för de statsanställda på Åland exempelvis med hänvisning till resursskäl.

Folktinget understöder detta och framhåller även vikten av att riksmyndigheterna ser till att högklassig svenskspråkig utbildning ordnas på regelbunden basis för att behovet av svenskkunnig yrkespersonal på Åland och inom de tvåspråkiga regionerna i landet ska kunna tillgodoses. Exempel på detta är den svenskspråkiga polisutbildningen vid Polisyrkeshögskolan och den svenskspråkiga utbildningen av räddningspersoner. Helsingfors räddningsskola inledde för första gången en svenskspråkig utbildning av räddningspersoner hösten 2025, och Folktinget framhåller att det är synnerligen viktigt att räddningsskolan även framöver beviljas finansiering i statsbudgeten för att kunna ordna regelbunden svenskspråkig utbildning.

Folktinget understöder den föreslagna bestämmelsen i 94 § 2 mom.

95 § Föreskrifter och information på svenska

I 2 mom. föreslås en ny bestämmelse om anvisningar som ges av någon annan än en myndighet. Statsrådet ska verka för att dessa finns på svenska, om de ska tillämpas på Åland och har väsentlig betydelse för individens rättigheter och skyldigheter. Som exempel ges rekommendationerna *God medicinsk praxis* och handboken *Pharmaca Fennica* med läkemedelsinformation.

Justitieombudsmannen har gett ett beslut om behovet av översättning av Käypä hoito (God medicinsk praxis) och Pharmaca Fennica till svenska år 2015. JO förutsätter i sin praxis att anvisningar som har betydelse för den enskildes grundlagsenliga rättigheter och skyldigheter publiceras samtidigt på finska och svenska (dnr 5498/4/14, 30.12.2015). Folktinget har förespråkat att Käypä hoito och Pharmaca Fennica fortgående bör översättas till svenska med offentliga medel och föreslagit att social- och hälsovårdsministeriet vidtar de åtgärder som behövs (utlåtande 6.9.2021).

Käypä hoito finansieras främst via statsbudgeten. Riksdagen har därtill beviljat finansiering för översättning av Käypä hoito till svenska i statsbudgeten sedan år 2024. Detta är enligt uppgift en permanent ökning av finansieringen för översättning samt publicering av svenskspråkiga vårdrekommendationer och uppdateringar (Finska Läkarföreningen Duodecim, pressmeddelande 13.5.2024).

Pharmaca Fennica är en kommersiell produkt som tillhandahålls av ett privat företag. Webb tjänsten innehåller enligt uppgift PF-produktresuméer på svenska, och utbudet av svenskspråkiga produktresuméer kompletteras fortlöpande (www.pharmaca-fennica.fi). Det har inte framkommit att det svenskspråkiga innehållet finansieras med offentliga medel.

Folktinget understöder den föreslagna bestämmelsen i 95 § 2 mom. om anvisningar som ges av någon annan än en myndighet. Om sådana anvisningar har väsentlig betydelse för

individens rättigheter och skyldigheter ska statsrådet enligt förslaget verka för att de finns tillgängliga på svenska på Åland. Folktinget konstaterar att paragrafförslaget har en central betydelse även för vårdpersonal inom de tvåspråkiga regionerna i landet.

I specialmotiveringen till 2 mom. ingår också allmänt bindande kollektivavtal.

Riksdagens grundlagsutskott har konstaterat att kollektivavtalen utgör ett viktigt regleringsinstrument inom området arbetsrätt och har långtgående konsekvenser för den enskildes rättsliga ställning (GrUU 41/2000 rd). Eftersom arbetsrätten i huvudsak hör till rikets lagstiftningsbehörighet, tillämpas arbetsavtalslagens bestämmelser om skyldigheten att iakttä allmänt bindande kollektivavtal även på Åland. Det vore dock motiverat att förtydliga i motiveringarna att allmänt bindande kollektivavtal inte är myndighetsföreskrifter eller anvisningar.

Folktinget anser med hänvisning till de allmänt bindande kollektivavtalens betydelse för arbetsgivarnas skyldigheter och arbetstagarnas rättigheter att det är viktigt att de ingår i förslaget. Kollektivavtalens rättsliga ställning och bindande verkan talar därtill för att de borde publiceras samtidigt på finska och svenska, vilket inte är ett lagstadgat krav i nuläget. Detta behov är särskilt påtagligt på Åland, vars enda officiella språk är svenska, men gäller även svenskspråkiga arbetsgivare och arbetstagare i övriga delar av landet.

Enligt 3 mom. ska föreskrifter och anvisningar gälla som original, när de har utfärdats av en myndighet, eller på uppdrag av myndigheten översatts av en auktoriserad translator.

Folktinget konstaterar att förslaget motsvarar innehållet i 21 § i språklagen. Bestämmelsen är viktig med tanke på tillgodoseendet av individens rättsskydd och säkerställandet av kvaliteten på översättningarna.

Med hänvisning till detta understöder Folktinget förslaget till 95 § 3 mom.

Folktinget noterar slutligen att självstyrelselagsarbetsgruppen inte har nått enighet om regleringen av beredskapsfrågor. Arbetet försvårades ytterligare av att reformen av rikets beredskapslagstiftning fortsättningsvis pågick. Arbetsgruppen konstaterar att regleringen samt därtill hörande lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet därför bör bli föremål för ett separat projekt för ändring av självstyrelselagen.

Folktinget har gett ett utlåtande till justitieministeriet om totalreformen av beredskapslagen 19.2.2026 och har särskilt tagit ställning till beredningen med avseende på Åland. Folktinget understryker vikten av att det aviserade projektet för ändring av självstyrelselagen inleds med snabb tidtabell.

Helsingfors den 17 augusti 2026

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Henrik Wickström
ordförande

Christina Gestrin
folktingssekreterare

Kristina Beijar
sakkunnig i förvaltningsärenden